

Česká epidemiologie byla vždy na velmi vysoké úrovni

MUDr. Iva Šípová se celý svůj profesní život věnuje epidemiologii. V Nemocnici České Budějovice, a.s., pracuje od roku 2003, předtím působila na Krajské hygienické stanici Jihočeského kraje, i jako vedoucí protiepidemického odboru. Co spadá do gesce nemocničního epidemiologa a jak nahlíží na budoucí vývoj ve svém oboru?

Od 1. dubna dochází k významné transformaci pracoviště epidemiologie naší nemocnice.

Ano, z pracoviště epidemiologie se stáváme Oddělením nemocniční hygieny a epidemiologie. Vrchní sestrou byla jmenována paní Martina Ligocká. Tato změna souvisí také s personálním posílením, ke kterému došlo v souvislosti s očkováním proti onemocnění covid-19. Doba koronavirová rovněž ukázala, že je nutné počítat se šířením nemocí v populaci a epidemiologie rozhodně není nepotřebným oborem. Do českobudějovické nemocnice jsem nastupovala za éry MUDr. Jiřího Bouzka před 18 lety, konkrétně 1. dubna 2003. Mohu tedy říci, že „pracoviště epidemiologie“ za 18 let dozrálo v „Oddělení nemocniční hygieny a epidemiologie“.

Epidemiologie je samostatným studijním oborem na lékařských fakultách, i přesto zaznamenala v posledních letech určitý ústup.

Ano, hygiena a epidemiologie je stále samostatným studijním oborem. Je to také samostatný atestační obor. Většina absolventů tohoto zaměření pracovala v minulosti na okresních a krajských hygienických stanicích (KHS). Před 18 lety došlo k transformaci, kdy se ze zdravotnických pracovníků KHS stali úředníci. To může být jedním z důvodů, proč byla epidemiologie v posledních letech opomíjena. Dalším důvodem je fakt, že nedocházelo k žádným velkým epidemiím. Mohlo se tedy zdát, že obor není potřebným. V minulosti měly KHS na starosti i zajištění a distribuci očkovacích látek pro pravidelná očkování a zpětnou kontrolu účinnosti očkování, prováděly se sérologické přehledy. I to se před 18 lety změnilo, zůstal jen rozvoz vakcín, který provádí MZ prostřednictvím vybraného distributora.

Koronavirus nám ukázal, že je zapotřebí vrátit epidemiologii zpět do popředí. Bude to jednoduché?

Znovunastavení systému bude složité. Epidemiologové nejsou zapotřebí pouze na hygienických stanicích, ale například pravidelně akreditují všechna nemocniční zařízení. V souvislosti s akreditací narůstá potřeba ukotvení nemocniční hygieny, epidemiologie a kontroly infekcí v organizační struktuře nemocnic. Kontrolou infekcí se v jednotlivých nemocnicích zabývají různá oddělení. Jedná se například o mikrobiologii, infektologii nebo jiné laboratorní pracovníky. V minulosti měla zdravotnická zařízení povinnost ustanovit funkci lékař-epidemiolog. V průběhu let ale tato povinnost z legislativy zmizela. Proto dnes působí lékaři epidemiologové téměř výlučně ve fakultních nemocnicích. V nemocnicích okresního typu tento post vykonávají mikrobiologové, hlavní sestry nebo náměstci pro kvalitu. Nemocniční hygiena a epidemiologie má také svou odbornou společnost, která je zařazena pod Českou lékařskou společností JEP.

Co tedy zahrnuje funkce nemocničního epidemiologa?

Zabýváme se epidemiologií a hygienou. V případě hygieny ve zdravotnickém zařízení se jedná o nastavení hygienických opatření a systémů. Nemocniční hygiena

MUDr. Iva Šípová | Foto: Jan Luxík

proniká téměř do všech činností. Velká agenda se týká kontroly jakosti vody. Naše nemocnice je výrobcem pitné vody. S tím souvisí kontrola kvality pitné vody. Pravidelně sledujeme i jakost vody v bazénu, ve vířivých vanách či přítomnost legionel v teplé vodě. Spolupracujeme také s bankou mateřského mléka, se stravovacím provozem, s prádelnou. Podílíme se na kategorizaci prací, která souvisí s prevencí nemocí z povolání.

V rámci epidemiologie se snažíme zamezit šíření nákaz. V nemocnici tak nastavujeme preventivní opatření, která jsou součástí řízené dokumentace, především provozního řádu nemocnice, doporučených postupů a standardů ošetrovatelské péče. Patří sem dezinfekční program, hygiena rukou, izolační režimy a protiepidemická opatření.

Ve spolupráci s mikrobiologickou laboratoří sledujeme výskyt vybraných agens. V případě výskytu rizikového mikroba či přenosu nemocničních kmenů provádíme ve spolupráci s daným oddělením šetření. Nepůsobíme jako kontrolori, ale jako partneři. Hledáme možné příčiny výskytu. Výhodou v tomto procesu je naše znalost provozu, přičemž prostředí vnímáme jinými očima než zaměstnanci konkrétního oddělení.

Jak se nemocniční nákazy vyvíjejí v čase?

Nemocniční nákazy se vyskytovaly v každé době, ve všech systémech, jen se mění jejich spektrum. V posledních letech došlo ke zvýšení věku hospitalizovaných pacientů a počtu jejich chorob. Tito pacienti jsou velmi křehcí, v těle mají větší množství cizích náhrad (katétry, stenty, umělé kloubní náhrady), které pro jejich imunitní systém představují určité riziko. Tito pacienti jsou vystaveni jak vlivu mikrobů v nemocničním prostředí, tak selekci určitých mikrobů v důsledku častého užívání antibiotik. V současné době hrají prim mikroby přetrvávající v trávicím traktu. Mikroby jsou bohužel vždy o krok před lidmi. Jde o organismy, které disponují velkým množstvím mechanismů, a tak mohou přežít právě v nemocničním prostředí.

Zmínila jste existenci standardního očkovacího centra. Můžete nás seznámit s detaily?

Naše očkovací centrum pro veřejnost jsem zakládala před 18 lety, po příchodu do českobudějovické nemocnice. S očkováním jsem měla bohaté zkušenosti z předchozího působení na Krajské hygienické stanici Jihočeského kraje. Naše očkování se skládá ze 3 částí. První část se týká povinného očkování našich zaměstnanců, na kterém úzce spolupracujeme s ordinací závodního lékaře (Oddělení pracovního lékařství). Vzhledem k tomu, že vedeme i administrativní agendu, jsme vybaveni

speciálním softwarem. Dále našim zaměstnancům nabízíme zdarma velmi nadstandardní očkovací program. To je bonus, který velice podporoval emeritní generální ředitel MUDr. Břetislav Šon. Tento program nemá v České republice obdoby, jsme jedinou nemocnicí, která jej poskytuje. Naši zaměstnanci tak mohou být zdarma naočkováni proti chřipce, hepatitidě A, spalničkám a vybraná pracoviště i proti meningokokovi. Program se velice osvědčil i v případě opakovaných epidemií hepatitidy typu A v Českých Budějovicích.

Další činností očkovacího centra je služba pro veřejnost. V tomto případě se jedná o službu placenou. Naši klientelu tvoří i zájemci o očkování proti klíšťové encefalitidě. To samozřejmě souvisí s faktem, že jsou jižní Čechy její endemickou oblastí. Dalším očkováním, které veřejnosti nabízíme, jsou očkování před výjezdem do zahraničí, včetně certifikovaných očkování dle Mezinárodního zdravotního řádu (očkování proti žluté zimnici). Doufáme, že se k této činnosti brzy vrátíme.

Nemocnice České Budějovice, a.s., organizovala pro zaměstnance na podzim roku 2019 a 2020 velkou kampaň na očkování proti chřipce: „Očkujeme zaměstnance, chráníme pacienty“. Dosáhli jste kampaní požadovaných výsledků?

Tato kampaň byla velmi úspěšná. Dostali jsme se až na 50 % proočkovanosti personálu. Proti chřipce očkujeme zaměstnance od výskytu pandemické chřipky v roce 2009.

Co čeká epidemiologii a nemocniční hygienu v nejbližší budoucnosti?

Česká epidemiologie byla vždy na velmi vysoké úrovni. Navazujeme na práci velkých odborníků, kteří pracovali i pod hlavičkou WHO. Měla jsem tu čest, že mne někteří z nich učili na fakultě a dále jsem se s nimi setkávala v rámci postgraduálního studia. Doba covidová s sebou přináší revize postupů. Myslím si, že je vhodné, abychom se stále zamýšleli nad způsobem hospitalizace pacientů, nad potřebou vyčlenění izolačních pokojů nebo nad tvorbou režimů přístupu k pacientům. Zhruba před 10 lety jsme vytvořili materiál pro izolační režimy a bariérový způsob ošetřování, který jsme chtěli zařadit do běžné praxe. V té době se to ale zdálo jako nadbytečné. Během posledního roku jsme se velmi rádi o tyto postupy opřeli. Do budoucna musíme počítat s výskytem menších i větších epidemií. Měli bychom respektovat principy obecné epidemiologie tak, jak jsou známy více než 150 let.

Bc. Iva Nováková, MBA

Oddělení vnitřních a vnějších vztahů